

Pilar 3 -
Offentliggjøring av informasjon om
kapital og risikoforhold

2016

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	3
2. BASEL II – KAPITALDEKNINGSREGLER	3
3. KONSOLIDERING.....	7
4. RISIKO- OG KAPITALSTYRING.....	8
4.1 FORMÅL	8
4.2 RISIKOOMRÅDER	8
4.3 PROSESS FOR RISIKO- OG KAPITALSTYRING	9
5. BEREGNING AV KAPITALDEKNING (PILAR 1)	10
5.1 ANSVARLIG KAPITAL.....	10
5.2 KREDITTRISIKO.....	10
5.3 MARKEDSRISIKO.....	13
5.4 OPERASJONELL RISIKO	15
6. BEREGNET ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)	17
6.1 OPPSUMMERING.....	17
6.2 KREDITTRISIKO.....	17
6.3 MARKEDSRISIKO.....	18
6.4 OPERASJONELL RISIKO	18
6.5 LIKVIDITETSRISIKO	18
6.6 FORRETNINGSRISIKO	18
6.7 OMDØMMERISIKO	18
6.8 EIERRISIKO	18
6.9 STRATEGISK RISIKO	18
6.10 SYSTEMRISIKO	18
7. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV	19

1. INNLEDNING

Dokumentet er utarbeidet for å gi markedet informasjon om SpareBank 1 Hallingdal Valdres sin risiko- og kapitalstyring. Dokumentet er i tillegg ment å dekke kravene som er satt til offentliggjøring av risikoinformasjon etter "Forskrift om kapitalkrav del IX".

Konsernet SpareBank 1 Hallingdal Valdres bruker betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende praksis i Norge. Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Hallingdal Valdres skal støtte opp under konsernets strategiske målbilde, samt sikre finansiell stabilitet og en forsvarlig formuesforvaltning. Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko.

Formålet med dette dokumentet er å presentere finansiell informasjon som kan bidra til at markedsaktører er bedre i stand til å vurdere:

- Konsernets risikonivå
- Styring og kontroll med de ulike risikoene
- Kapitalsituasjonen

Dette oppfylles gjennom åpenhet og informasjonen om utvikling og resultater skal være korrekt, relevant og tidsriktig.

Dokumentet baserer seg på myndighetspålagte krav til offentliggjøring av informasjon samt vurdert behov til markedsaktørene ut over dette. Banken er morbank i konsernet. Opplysningene i dette dokumentet blir gitt på konsolidert nivå jf kapitalkravsforskriften § 45-1.

Dette dokumentet oppdateres årlig, rapporten for 2016 er ferdigstilt og offentliggjort i mars 2017.

Her oppsummeres de viktigste finansielle nøkkeltall for 2016:

- Driftsresultat før tap, 124,6 mill. kr
- Forvaltningskapital, 9.169 mill. kr
- Brutto utlån, 12 mnd vekst inkl. overføring til Sparebank 1 Boligkreditt AS, 9,1 %
- Innskudd, 12 mnd vekst, 10,1 %
- Rentenetto, 1,73 %
- Egenkapitalavkastning etter skatt, 7,9 %
- Kostnadsprosent (ekskl. kurstap), 63,7 %
- Kapitaldekning, 18,49 %

Utover den informasjon som er tilgjengelig i dette dokument vises det til Om oss/Investor Relations på SpareBank 1 Hallingdal Valdres sin hjemmeside www.sb1.no.

2. BASEL II – KAPITALDEKNINGSREGLER

Finansinstitusjonenes beregning av kapitaldekning, Basel II, ble innført i Norge fra 1. januar 2007 og erstattet de tidligere Basel I-reglene. Regelverket bygger på en standard for kapitaldeknings-beregninger fra Bank for International Settlements (BIS). Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll

- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Regelverket skal sørge for at det blir større samsvar mellom hvordan myndighetene setter krav til kapitaldekning i finansinstitusjonene og den metodikken institusjonene selv benytter for å beregne sitt kapitalbehov.

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

Pilar 3: Institusjonenes offentliggjøring av informasjon

Pilar 1 - Minimumskrav til ansvarlig kapital

Under Pilar 1 er det 3 sentrale nøkkeltall som benyttes i kapitalstyringen. Nøkkeltallene er hhv ren kjernekapitaldekning, kjernekapitaldekning og kapitaldekning.

Ansvarlig kapital består av kjernekapital (=egenkapital og fondsobligasjoner) og tilleggskapital (=ansvarlig lån). Nøkkeltallene beregnes som forholdet mellom bankens samlede ansvarlige kapital og risikovektede eiendeler:

- Ren kjernekapitaldekning = egenkapital/beregningsgrunnlag
- Kjernekapitaldekning = kjernekapital/beregningsgrunnlag
- Kapitaldekning = ansvarlig kapital/beregningsgrunnlag

Pilar 1 omhandler minstekrav til kapitaldekning. Regulatoriske krav til ren kjernekapitaldekning utgjør fra og med 30.06.2016 11,5 %. Økes til 12,00% fra og med 31.12.2017.

Figuren nedenfor illustrerer bankens metoder for å beregne minimumskrav til ansvarlig kapital iht Pilar 1.

Figur 1 viser at SpareBank 1 Hallingdal Valdres benytter standardmetoden for beregning av kapitalkravet. Det arbeides løpende med ytterligere profesjonalisering av risikostyringen.

Kapitaldekningsregelverket har regler for å beregne minstekrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Konsernet må til enhver tid ha en ansvarlig kapital som minst utgjør 8 % av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko (herunder motpartsrisiko), markedsrisiko og operasjonell risiko. Konsernet bruker standardmetode/basismetode i beregningene. I tillegg til

minstekravene må konsernet ha kapitalbuffere bestående av ren kjernekapital som beregnes av det samme beregningsgrunnlaget:

- Kapitalbevaringsbuffer på 2,5 %
- Systemrisikobuffer 3,0 %
- Buffer for systemviktige institusjoner (ikke gjeldende for vår bank)
- Motsyklisk buffer 1,5 % per 30.6.2016 og 2,00% fra og med 31.12.2017

Myndighetskravet vil være 11,5 % og 15,0 % for hhv ren kjerne- og totalkapitaldekning fra 30.06.16. Fra 31.12.2017 vil motsyklisk kapitalbuffer økes til 2% slik at myndighetskravet økes til 12,0 % og 15,5 % for hhv ren kjerne- og totalkapitaldekningen. Maksimalt hhv 12,5 % og 16 % med fullt påslått motsyklisk buffer. Krav fra markedet – les fundingmarkedet – forventes ikke å drive opp kapitaldekningskravet utover myndighetskravet.

Minstekravet til kapitaldekning (Pilar 1) beregnes som følger:

$$\frac{\text{Kjernekapital + tilleggskapital}}{\text{Beregningsgrunnlag for kredittrisiko + markedsrisiko + operasjonell risiko}} \geq 15,0 \% (15,5)$$

Pilar 2 tillegg:

I tråd med Finanstilsynets rundskriv 12/2016 skal banker til enhver tid ha ren kjernekapital som dekker Pilar 2- tilleggset. Kravet gjøres gjeldende fra 01.01.2016 og er individuelt for den enkelte bank. Pilar 2- tilleggset er estimert for det enkelte år ut i fra beregningsgrunnlaget og den enkelte banks kapitalbehov.

SpareBank 1 Hallingdal Valdres oppfyller i hele prognoseperioden regulatorisk krav til ren kjernekapital inklusiv motsyklisk buffer og Pilar 2-tillegget estimert av banken. Beregningene er gjennomført for perioden 2016-2019 ut i fra estimert beregningsgrunnlag og estimert kapitalbehov, estimert ren kjernekapital- og estimert kapitaldekning. Beregningene er beheftet med usikkerhet.

Forholdsmessig konsolidering

Finansforetaksloven §17 – 13 2. ledd pålegger SpareBank 1 Hallingdal Valdres forholdsmessig konsolidering av eierandeler i finansforetak i SpareBank 1 Alliansen, for kapitaldekningsformål fra og med 01.01.2018. Departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra kravet om forholdsmessig konsolidering av eierandeler på mindre enn 10 prosent i andre foretak enn kredittforetak.

Pilar 2

Pilar 2 stiller krav til bankenes kapitalvurderingsprosess (ICAAP) hvis formål er å sikre en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av konsernets risikoprofil i den hensikt å skape sikkerhet for at konsernet har tilstrekkelig kapital til å dekke risikoen forbundet med virksomheten. I tillegg skal konsernet ha en strategi for å opprettholde et tilstrekkelig kapitalnivå.

Sammensetningen og nivået på de risikoene som foretaket er eller kan bli utsatt for blir regelmessig vurdert. Det samme gjelder kvaliteten på styring av og kontroll med de ulike risikoene og vurdering om sammensetning og fordeling av foretakets samlede kapital er tilpasset risikonivået. Vurderingen omfatter alle vesentlige risikoer som kan påvirke foretakets evne til å overholde sine forpliktelser ved forfall. Vurderingene inkluderer også stresstester.

Vurderingen av risikonivå og kapitalbehov skal gjennomføres og dokumenteres minst én gang i året eller oftere dersom det er vesentlige endringer i foretakets rammebetingelser, aktivitetsnivå eller risikoforhold som gjør dette naturlig. Kapitalvurderingen skal vise minimumskravet i pilar 1 for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko, samt kapitalbehov til risikoer som ikke dekkes av pilar 1, men av pilar 2-risikoer. Kapital som er benyttet til å dekke minimumskravet og det samlede bufferkravet i pilar 1, kan ikke benyttes til å dekke pilar 2-risikoer.

Konsernets prosess omfatter morbanken, datterselskaper og eierposter i tilknyttede selskaper/felleskontrollerte virksomheter. Det benyttes så vel kvantitative metoder som kvalitative vurderinger ved fastsettelse av kapitalbehovet.

Finanstilsynet skal overvåke og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehovet og tilhørende strategi, samt evnen til å overvåke og sikre overholdelse av myndighetenes kapitalkrav. Finanstilsynet har myndighet til å sette i verk passende tiltak om de ikke er tilfreds med resultatene av prosessen.

Pilar 3

Formålet med pilar 3 er å supplere minimumskravene i pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølgingen i pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering samt styring og kontroll. Kravene til offentliggjøring blir spesielt viktig når konsernet i større grad kan benytte egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet.

Informasjonskravene innebærer at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikostyringen er bygd opp og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoeksponeringer, der sistnevnte avhenger av hvilke beregningsmetoder som benyttes i pilar 1.

Det er et regulatorisk krav at konsernet skal rapportere Pilar 3 – informasjon og er således grunnlaget for denne rapporten.

3. KONSOLIDERING

SpareBank 1 Hallingdal Valdres er morbank i konsernet. Ved utarbeidelse av kvartals- og årsregnskapene blir datterselskapenes regnskaper konsolidert inn i konsernregnskapet. I tillegg blir resultatet fra de felleskontrollerte virksomhetene innarbeidet.

Oppstilling i tabellen "Konsolideringsgrunnlag" viser forskjellen i konsolideringsgrunnlaget ved konsolidering etter regnskapsreglene og ved konsolidering for kapitaldekningsformål for hvert datterselskap.

Konsolideringsgrunnlag

Datterselskap Selskaper som er fullt konsolidert	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsolideringsmetode	
				Regnskapsformål	Kapitaldekningsformål
EiendomsMegler 1 Fjellmegleren AS	6 232	20 598	100,00 %	Full konsolidering	Full konsolidering
HallingRegnskap AS	30	11	100,00 %	Full konsolidering	Full konsolidering
SpareBank 1 Hallingdal Invest AS	10	2 331	100,00 %	Full konsolidering	Full konsolidering
SpareBank 1 Hallingdal Eigedom AS	100	14 331	100,00 %	Full konsolidering	Full konsolidering
SpareBank 1 Regnskapshuset ValHall AS	200	7 531	100,00 %	Full konsolidering	Full konsolidering
SpareBank 1 ValHall Eigedomsutvikling AS	100	3 133	100,00 %	Full konsolidering	Full konsolidering
Valdres Regnskap AS	30	13	100,00 %	Full konsolidering	Full konsolidering
Selskaper som er forholdsmessig konsolidert					
Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	844	43 784	7,79 %	EK - metoden	Forholdsmessig konsolidering
Samarbeidende Sparebanker AS	68 713	105 094	7,75 %	EK - metoden	Forholdsmessig konsolidering
Sum		196 826			

Samarbeidende Sparebanker AS

Bankens eierskap i SpareBank 1 Gruppen AS skjer gjennom Samarbeidende Sparebanker AS, som eier 19,5 % av aksjene i gruppen. Samarbeidende Sparebanker AS er en felleskontrollert virksomhet (FKV), der bankens eierandel i er 7,75 %.

Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS

SpareBank 1-bankene kjøpte i 2008 100 % av aksjene i Glitnir Bank ASA, som senere har endret navn til BN Bank ASA. Eierskapet ligger her direkte i regionbankene samt Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS, som er en felleskontrollert virksomhet eiet av SamSpar-bankene med eierandel. Selskapet eier 20 % av BNbank ASA og SpareBank 1 Hallingdal Valdres eier igjen 7,79 % av denne eierandelen.

4. RISIKO- OG KAPITALSTYRING

4.1 Formål

Styring av risiko og kapitalanvendelse er et sentralt virkemiddel for å nå konsernets målsettinger slik de er nedfelt i konsernets forretningsstrategi. Konsernets lønnsomhet og mulighetene for å oppfylle målsettingene overfor ansatte og samfunnet er avhengig av evnen til å identifisere, måle, styre og prise de risikoer som oppstår i forbindelse med tilbudet av finansielle produkter og tjenester. Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring og kvalitet
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe en effektiv kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi.
- Å unngå at uventede hendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter.

Konsernet skal ha en moderat til lav risikoprofil. Konsernet har en målsetting om å opprettholde en god soliditet for derved å sikre en langsiktig god tilgang på innlån fra kapitalmarkedene.

4.2 Risikoområder

Konsernet identifiserer og styrer risiko innenfor følgende overordnede risikoområder:

Kredittrisiko: Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser knyttet til utlån, kreditter, garantier og lignende.

Markedsrisiko: Risiko for tap som skyldes endringer i markedsvariabler og/eller markedsbetingelser som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder. Markedsrisiko oppstår som følge av at banken har åpne posisjoner i ulike finansielle instrumenter. Dette inkluderer aksje-, rente- og valutarisiko, og kan oppstå i instrumenter som føres både i og utenfor bankens balanse.

Operasjonell risiko: Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Likviditetsrisiko: Risiko for at konsernet ikke klarer å finansiere økninger i eiendelene og innfri sine forpliktelser etter hvert som finansieringsbehovet øker.

Forretningsrisiko: Risiko for uventede inntekts- og kostnadssvingninger. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- og eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger eller endret kundeadferd.

Eierrisiko: Risiko for tap i av innskutt kapital eller nødvendig påfyll av ny kapital i strategiske eierselskaper, som følge av den risikoen som det enkelte selskap påtar seg i sin drift.

Omdømmerisiko: Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjeeiere og myndigheter.

Strategisk risiko: Eierskap i strategisk eide datterselskap. Risiko for svikt i inntjening og kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, eller manglende tilpasning til forretningsmessige rammebetingelser

Compliance (etterlevelse) risiko: Risiko for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomiske tap eller svekket omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter, standarder eller interne retningslinjer.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital (økonomisk kapital). For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som sikrer at sannsynligheten for at en hendelse inntreffer er svært lav.

4.3 Prosess for risiko- og kapitalstyring

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring er rammeverket basert på følgende elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på.

- Strategi
- Organisering og organisasjonskultur
- Risiko- og kapitalstyring
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Compliance (etterlevelse)

Strategi: Banken gjennomfører revisjon av konsernets strategi regelmessig. Dette innebærer en gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder konkurransesituasjonen, krav fra offentlige myndigheter, endring i kundeatferd og krav til kompetanse og organisering.

Organisasjonskultur: Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. I prosessen for risiko- og kapitalstyring gjelder organisasjonskulturen derfor som grunnmuren de andre elementene bygger på.

Risiko- og kapitalstyring: Prosessen for risikoidentifikasjon dekker alle vesentlige risikoområder til konsernet. Prosessen gjennomføres minimum årlig og er en integrert del av konsernets strategi- og budsjettprosess. Det gjennomføres grundige analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoens egenskaper med tilhørende årsaksmekanismer. Alle vesentlige risikoer er i den utstrekning det er mulig kvantifisert gjennom forventet tap og behovet for økonomisk kapital. Kvantifisering skal være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentering av de etablerte kontroll- og styringstiltakene. Risikostrategien godkjennes av styret og revurderes minimum årlig.

Bankens kapitaldekningsmål skal sikre tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningen.

Rapportering og oppfølging: Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller administrerende banksjef. Konsernets overordnede risikoeksponeringer og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjon og styret.

Compliance (etterlevelse): Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter.

- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

Leder Risikostyring og Compliance er ansvarlig for bankens overvåkning og rapportering av compliance.

Det er gitt en nærmere beskrivelse av kreditt-, markeds- og operasjonell risiko i påfølgende avsnitt.

5. BEREGNING AV KAPITALDEKNING (PILAR 1)

5.1 Ansvarlig Kapital

Tabellen nedenfor gir opplysninger om ansvarligkapital, herunder kjernekapital.

Ansvarlig kapital:	Morbank 2016	Konsern 2016
Innskutt egenkapital	817 281	817 281
Opptjent egenkapital	311 578	410 377
Sum egenkapital	1 128 859	1 227 658
- Fradrag for utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	0	- 6 638
- Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskap i finansiell sektor	- 144 713	- 136 307
Ren kjernekapital	984 146	1 084 713
Fondsobligasjoner		
- Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskap i finansiell sektor		
Kjernekapital	984 146	1 084 713
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Tidsavgrenset ansvarlig lån		
- Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskap i finansiell sektor		
Tilleggskapital	984 146	1 084 713
Ansvarlig kapital	984 146	1 084 713

5.2 Kredittrisiko

Styring og Kontroll

Kredittrisikoen styres gjennom konsernets overordnede strategi, kredittpolicy, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner. Konsernets risikoeksponering følges opp ved hjelp av konsernets porteføljestyringssystem. Den risikomessige utviklingen i porteføljen følges opp kvartalsvis, med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), forventet tap, økonomisk kapital og risikojustert avkastning.

Fagsjef finansiering følger opp kvaliteten og risikoområdene iht. bankens kvartalsvise internkontroll. Administrerende banksjef foretar en uavhengig risikooppfølging og rapportering av den samlede risikoeksponeringen til ledelsen og styret.

Sentralt i bankens kredittvurderingsprosess står risikoklassifiseringssystemet. Dette system er basert på risikomodeller som tar utgangspunkt i statistiske beregninger og er under kontinuerlig videreutvikling og testing. Modellene baserer seg i hovedsak på tre hovedkomponenter:

Sannsynlighet for mislighold (Probability of Default - PD): Kundene blir klassifisert i risikoklasser ut fra sannsynligheten for at kunden misligholder forpliktelsene sine i løpet av en 12 måneders periode. Sannsynlighet for mislighold beregnes ut fra et langsiktig snitt, som skal representere misligholdssannsynligheten gjennom en konjunktursykel. Sannsynligheten for mislighold beregnes bl.a. på grunnlag av historiske dataserier.

Forventet eksponering ved mislighold (Exposure at Default - EAD): EAD er en beregnet størrelse av forventet eksponering hvis en kunde går i mislighold. Beregningen tar utgangspunkt i kundens samlede eksponering, inkludert innvilgede men ikke trukne rammer og garantier.

Tapsgrad ved mislighold (Loss given Default - LGD): LGD er en vurdering av hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser.

Porteføljinformasjon (alle tabeller i hele tusen kroner)

Tab.1: Samlet engasjementsbeløp fordelt på risikoklasse

Engasjementstyper	Brutto utlån	Garantier	Trekkrettigheter	Individuelle nedskrivninger
Svært lav risiko	3 215 548	293 187	583 443	0
Lav risiko	1 670 005	61 690	101 673	0
Moderat risiko	2 220 932	167 637	84 492	0
Høy risiko	170 196	6 617	21 212	0
Svært høy risiko	350 822	59 875	8 175	0
Mislighold	57 852	12 148	99	10 157
Sum	7 685 355	601 153	799 092	10 157

Tab.2: Engasjement fordelt på geografiske områder

Engasjementstyper	Hallingdal og Valdres	Buskerud, øvrige	Oppland, øvrige	Oslo/ Akershus	Andre	Sum
Brutto utlån til kunder	4 945 306	301 830	45 740	1 631 932	760 547	7 685 355
Garantier	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	0
Ubenyttet kreditt	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	0
Sum brutto engasjement kunder	4 945 306	301 830	45 740	1 631 932	760 547	7 685 355

Tab.3: Engasjement fordelt på bransjer

Bransje	Utlån	Garantier	Ubenyttet kreditt	Sum
Offentlig sektor	175	75	6 000	6 250
Finansiell sektor	92 980	0	0	92 980
Primærnæring	405 117	41 435	65 263	511 815
Industri	77 482	23 094	9 405	109 981
Bygg, anlegg og kraft	442 975	94 994	100 370	638 339
Handel	106 445	27 571	35 897	169 913
Service og personlig tjenesteyting	1 704 240	190 334	83 968	1 978 542
Personmarked	4 855 941	223 651	498 190	5 577 782
Sum	7 685 355	601 153	799 093	9 085 601

Tab.4: Engasjement fordelt på gjenstående løpetid

Engasjementstyper	Uten forfall	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån til kunder	1 371 609	324 839	1 168 836	4 820 071	7 685 355
Garantier	601 153				601 153
Ubenyttet kreditt	799 093				799 093
Sum brutto engasjement kunder	2 771 855	324 839	1 168 836	4 820 071	9 085 601

Tab.5: Kreditt- og forringelsesrisiko oppdelt etter signifikante bransjer

Bransje	Samlet engasjementsbeløp			Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
	-engasjementer med verdifall	-forfalte engasjementer	Verdiendringer og nedskrivninger	
Offentlig sektor		0	0	
Finansiell sektor		0	0	
Primærnæring		1 977	0	2
Industri		3 121	0	0
Bygg og anlegg		7 634	678	119
Handel		21 238	965	873
Service og personlig tjenesteyting		19 436	2 220	9 807
Personmarked	1 530	14 789	6 294	4 526
Sum brutto engasjement kunder	1 530	68 195	10 157	15 327

Tab.6: Avstemming av verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall

Type verdiendring og nedskrivning	Inngående balanse pr. 01.01.16	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse pr. 31.12.16
Individuelle nedskrivninger	14 616	1 926	- 6 385	10 157
Nedskrivning på grupper av utlån	30 000	6 300	0	36 300
Spesifiserte avsetninger på garantiansvar	1 000		- 1 000	0
Sum brutto engasjement kunder	45 616	8 226	- 7 385	46 457

Tab.7: Minimumskravet til ansvarlig kapital

Engasjementskategori	Konsolidert
Stater og sentralbanker	0
Lokale og regionale myndigheter	283
Offentlig eide foretak	0
Institusjoner	139 522
Foretak	1 620 259
Massemarked	2 157
Engasjement med pantesikkerhet i eigedom	2 957 219
Forfalte engasjement	66 524
Obligasjoner med fortrinnsrett	18 885
Andeler i verdipapirfond	89 935
Egenkapitalposisjoner	226 732
Øvrige engasjement	190 477
Sum	5 311 993

Bruk av ekstern rating

SpareBank 1 Hallingdal Valdres benytter ikke ratingbyrå eller eksportkreditbyrå i kapitalvurderingen.

Sikkerheter

Sikkerheter som inngår i risikoklassifiseringen følger rutinen for engasjementsoppfølging eller ved opprettelse av ny sak på kunden. Hovedtyper av pant som benyttes er pant i fast eiendom, registrerbart løsøre, fordringer, varelager, driftstilbehør og landbruksløsøre. Banken har retningslinjer for beregning for verddivurderinger av panteobjekter. Det foretas individuell justering av verdien basert på vurdering av panteobjektets likviditet og pantbarhet. Verdigrunnet reduseres deretter med en standard reduksjonsverdi (i prosentpoeng) til normal realisasjonsverdi. Banken foretar ikke motregning av eksponeringer i eller utenfor balansen ved beregning av kapitalkrav for kredittrisiko.

Brutto engasjement med pant i bolig er 5.980 mill. kroner. Dette er risikovektet 35 %. Forfalte engasjementer utgjør kr 59,8 mill. kroner. Ingenting av dette er godkjente sikkerheter.

5.3 Markedsrisiko

Markedsrisiko oppstår hovedsaklig fra konsernets investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte bankdriften, som funding og rente- og valutahandel.

Styring og kontroll

Markedsrisiko kontrolleres hovedsaklig gjennom oppfølging av både risikoeksponeringer mot rammer fastsatt av styret og løpende analyser av utestående posisjoner. Rammene for eksponeringer gjennomgås og fornyes minimum årlig. Økonomisjef har ansvaret for den løpende, uavhengige overvåkingen av markedsrisikoen.

Rammer for renterisiko er basert på et parallellskift i rentekurven. For valutarisiko og egenkapitalrisiko er det satt nominelle posisjonsrammer. Innenfor egenkapitaldelen er det dessuten fastsatt ulike konsentrasjonsrammer. Et verdipapirs verdi (obligasjon, sertifikat eller egenkapitalpapir) avhenger av faktorer som er spesifikke for de enkelte utstederne og av generelle markedsbevegelser. Konsernets risikoeksponering mot denne formen for risiko er regulert gjennom rammer for maksimale investeringer i de ulike porteføljene.

Konsernets generelle eksponering mot markedsrisiko er moderat.

Porteføljeinformasjon

Tab. 9: Opplysninger om investeringer fordelt etter formål

Formål	Investering	Beløp	B=Børsnotert aksje	Virkelig verdi
Gevinstformål - aksjer	Nordisk Areal Invest AS	1 184		169
	Tisleidalen Utvikling AS	2 275		36
	FO Secondaries Direct III IS	272		1 247
	Orkla ASA	130	B	130
Gevinstformål - aksjer		3 861		1 582
Gevinstformål - aksjefond	Alfred Berg Global Quant	15 155	B	26 113
	Alfred Berg Norge	38 370	B	47 185
	Parvest Equity Best Sel Europe NOK CL CAP	5 600	B	6 557
	Parvest Equity Nordic Small I CAP	5 568	B	11 041
	Parvest Equity World Emerging CL CAP	2 889	B	3 613
Sum gevinstformål - aksjefond		67 582		94 509
Gevinstformål - egenkapitalbevis	Kvinesdal Sparebank	248		248
	Hjelmeland Sparebank	394		394
	SpareBank 1 Nordvest	2 000		2 000
	Sparebanken Hedmark	26 794		30 993
Sum gevinstformål - egenkapitalbevis		29 436		33 635
Strategiske formål - selskap	AS Sparebankmateriell - SPAMA	16		16
	Eiendomskreditt AS	460		460
	Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	1 051		1 051
	SpareBank 1 Boligkreditt AS	116 406		116 406
	SpareBank 1 Kredittkort AS	9 822		9 822
	SpareBank 1 Markets AS	3 465		3 465
	SpareBank 1 Mobilbetaling AS	1 513		1 513
	SpareBank 1 SMN Finans AS	12 234		12 234
	SpareBank 1 Næringskreditt AS	17 896		17 896
	Visa Inc. A-aksjar	161		161
	Visa Inc. C-aksjar	375		375
Sum strategiske formål - selskap		163 399		163 399
Strategiske formål - felleskontrollert virksomhet	Samarbeidende Sparebanker AS	105 094		105 094
	Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	43 784		43 784
Sum strategiske formål - felleskontrollert virksomhet		148 878		148 878
Strategiske formål - datterselskaper	EiendomsMegler 1 Fjellmegleren AS	20 598		20 598
	HallingRegnskap AS	11		11
	SpareBank 1 Hallingdal Eigedom AS	14 331		14 331
	SpareBank 1 Hallingdal Invest AS	2 331		2 331
	SpareBank 1 Regnskapshuset ValHall AS	7 531		7 531
	SpareBank 1 ValHall Eigedomsutvikling AS	3 133		3 133
	Valdres Regnskap AS	13		13
Sum strategiske formål - datterselskaper		47 948		47 948
Sum		461 105		489 951

Tab. 10: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap

Type investering	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap i 2016	Samlede urealiserte gevinster eller tap	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
Gevinstformål - aksjer	3 861	1 582	253	- 2 279	
Gevinstformål - aksjefond	67 582	94 509	0	26 927	
Gevinstformål - egenkapitalbevis	29 436	33 635	0	4 199	
Strategiske formål - selskap	163 399	163 399	12 170	0	
Strategiske formål - felleskontrollert virksomhet	148 878	148 878	0	0	
Strategiske formål - datterselskaper	47 948	47 948	0	0	
Sum	461 105	489 951	12 423	28 846	0

Tab. 11: Oversikt over type og verdi av børsnoterte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer

Type	Bokført verdi	Virkelig verdi
Unotert	320 873	322 792
Omsatt på børs	130	130
Øvrige		
Sum	321 003	322 922

5.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko omhandler risikoen for tap som følge av:

- Mennesker: Brudd på rutiner/retningslinjer, manglende kompetanse, uklar policy strategi eller rutiner, interne misligheter
- Systemer: Svikt i IKT og andre systemer
- Eksterne årsaker: Kriminalitet, naturkatastrofer, andre eksterne årsaker

Styring og kontroll

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentligste av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet. Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå. Lederens viktigste hjelpemiddel i arbeidet er faglig innsikt og ledelseskompentanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingssystemer. Et systematisk arbeid med risikovurderinger og styringstiltak bidrar til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet.

Leder risikostyring og Compliance har ansvaret for den løpende uavhengige overvåkingen av den operasjonelle risikoen. Løpende oppfølging av kvalitet og overvåkning skjer i 1.linjen hos den enkelte ansvarlige linjeleder.

Konsernet benytter basismetoden ved beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko.

Porteføljeinformasjon

Tab. 12: Minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko
§ 45-6 1. ledd bokstav f

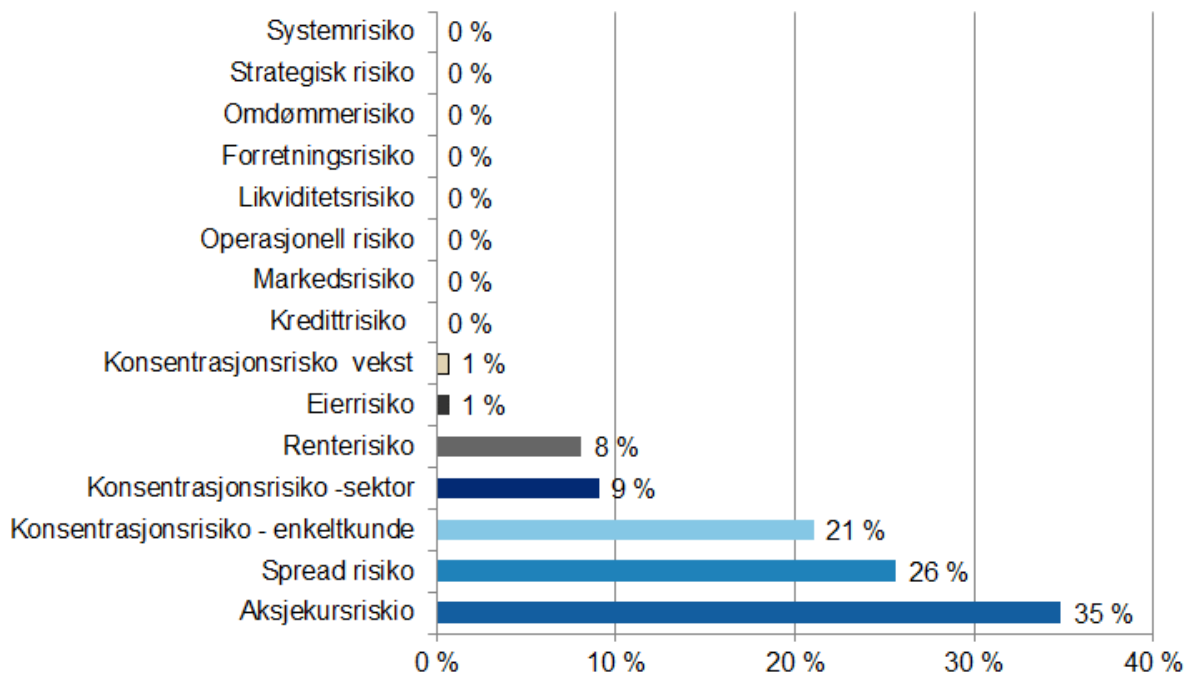
Forretningsområde	Morbank	Konsern
Basismetoden	34 673	44 386
Sum	34 673	44 386

6. BEREGNET ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)

6.1 Oppsummering

Økonomisk kapital beskriver hvor mye banken mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen i bankens strategiske bilde. Det er fastsatt at den økonomiske kapitalen skal dekke 99,9 % av mulige uventede tap i en tidshorisont på 1 år (risikojustert kapital). For kredittrisiko er det lagt til grunn statistiske metoder for beregning av risikojustert kapital og kvalitative metoder kombinert med stresstester for de fleste øvrige typer risiko.

Banken gjennomførte beregninger av kapitalkrav knyttet til Pilar 2 pr. 30.09.16. Figuren under viser kapitalbehovet fordelt på de ulike risikokategoriene (andel):

Figuren viser hvilke områder som ved utgangen av 2016 utgjorde områdene med størst kapitalbehov.

6.2 Kredittrisiko

Kapitalbehovet beregnes i hovedsak etter statistiske modeller beskrevet tidligere. Utover risikojustert kapital beregnet etter Pilar 1 må banken legge til tillegg for konsentrasjonsrisiko bransje/størrelse/geografi samt risikojustert kapital tilknyttet bankens obligasjonsportefølje.

Konsentrasjonsrisiko er et element i den samlede kredittrisikoen som defineres som risikoen for tap som følge av konsentrasjon mot store kunder, bransjer og/eller geografiske områder. Basert på en vurdering av bankens kredittportefølje beregnes det et ytterligere kapitalbehov knyttet til bankens konsentrasjon innenfor enkeltbransjer og store engasjementer. Videre er det hensyntatt kapitalbehov knyttet til forventet vekst i person- og bedriftsmarkedet.

Konsentrasjonsrisiko enkeltkunder og sektor inngår her i ovennevnte.

6.3 Markedsrisiko

Beregningene baserer seg på Finanstilsynets metodikk for beregning av markedsrisikoen i bankporteføljen. Her inngår elementene i figuren over som; aksjekursrisiko, spreadrisiko, renterisiko. Eiendomsrisiko og valutarisiko er også vurdert ved gjennomgangen.

6.4 Operasjonell risiko

Kapitalbehovet tar utgangspunkt i Pilar 1. Banken har ikke utviklet egne modeller for beregning av risikojustert kapital innenfor risikoområdet, men baserer seg på kvalitative vurderinger. Modellen er svak i forhold til at det ikke estimeres kapitalbehov knyttet til operasjonell risiko på aktiviteter som ikke genererer inntekter. Vi foretar derfor en kvalitativ vurdering for å se om det er grunnlag til å foreta en tilleggsavsetning av risikojustert kapital.

6.5 Likviditetsrisiko

Kapitalbehovet beregnes med utgangspunkt i bankens stresstest hvor man ser på merkostnader som oppstår ved dyrere funding som ikke helt eller delvis kan overføres til utlånsporteføljen.

6.6 Forretningsrisiko

Kapitalbehovet knyttet til forretningsrisiko beregnes med utgangspunkt i uventede inntekts- og kostnadssvingninger i ulike forretnings- og eller produktsegmenter. Forretningsrisikoen er knyttet til konjunktursvingninger, endret kundeadferd eller endret konkurransesituasjon.

6.7 Omdømmerisiko

Omdømmerisiko er risikoen for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende omdømme hos kunder, motparter og/eller myndigheter. Som medlem i en allianse er bankens omdømme også knyttet opp mot merkenavnet SpareBank 1.

Vi har ingen kvantitative modeller for å identifisere og måle omdømmerisiko. Omdømmerisiko kan imidlertid oppstå hvor som helst og har ikke nødvendigvis en klar sammenheng med bankens finansielle eksponering.

6.8 Eierrisiko

Kapitalbehovet for eierrisiko er basert på en metodikk som tar utgangspunkt i selskapets markedsverdi. Videre er det lagt til grunn et antatt fall i markedsverdi. Markedsverdi etter verdifall måles opp selskapets bokførte verdi hensyntatt fradrag som er tatt i bankens kjernekapital for å finne bankens nettoverdi. Kapitalbehovet beregnes i de tilfeller nettoverdi overstiger markedsverdi etter verdifall.

6.9 Strategisk risiko

Strategisk risiko er knyttet til uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser i forbindelse med vekstambisjoner utover det vanlige, inntreden i nye markeder eller oppkjøp av andre virksomheter.

6.10 Systemrisiko

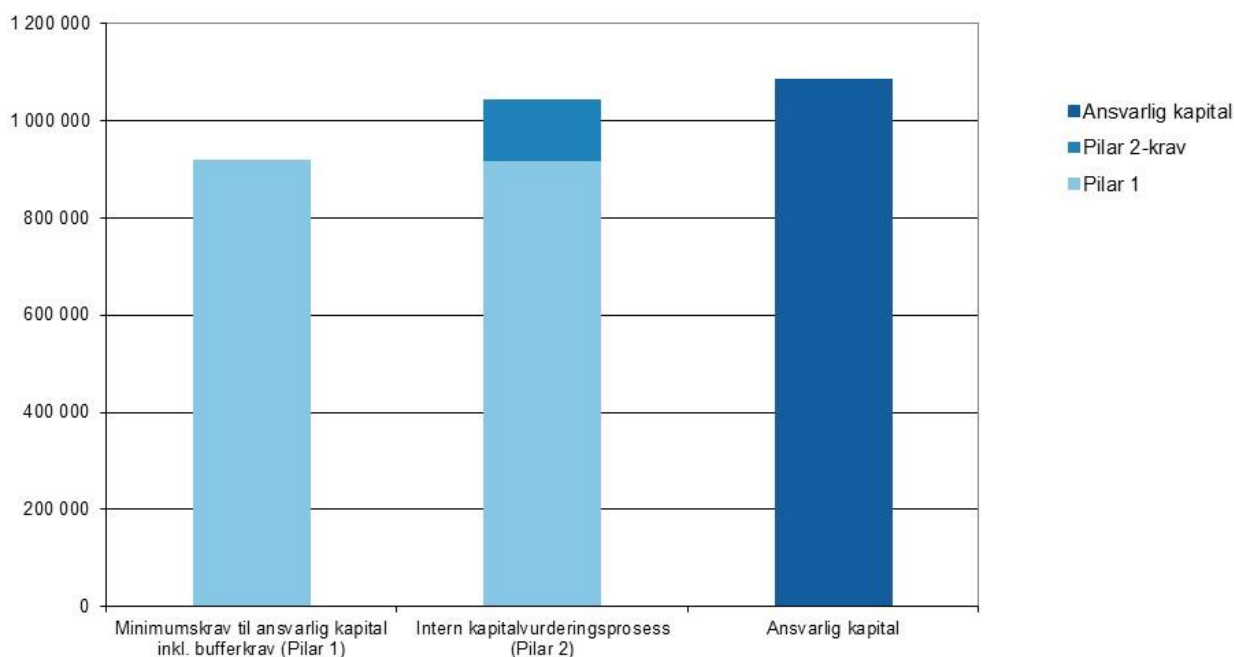
Systemrisiko kan defineres som en risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan føre til betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting.

7. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV

SpareBank 1 Hallingdal Valdres sitt kapitaldekningsmål er minimum 15% for ren kjernekapital og 18% for kapitaldekning i 2017 og målsetning om en opptrapping til ett internt minimumsnivå kapitaldekning på 19,0 % innen utgangen av 2018.

Banken er tilfredsstillende kapitalisert både ut i fra den risiko banken faktisk er eksponert mot og som det er avsatt kapital for under Pilar 2 og i forhold til regulatoriske krav til kapital.

Figuren under viser en sammenligning av kapitalbehovsberegningen gjennomført pr. 31.12.16 for Pilar 1 og pilar 2 opp imot bankens ansvarlige kapital.

Hovedforskjellene mellom økonomisk kapital (Pilar 2) og Pilar 1 består av følgende:

Kredittrisiko:

Ved beregning av økonomisk kapital for kredittrisiko legges SpareBank 1 alliansens scoringsmodell til grunn mens den ved beregning av minimum ansvarlig kapital er sjablongmessig fastsatt i henhold til Forskrift om kapitalkrav. Modellen beregner et betydelig lavere nivå på UL (uventet tap) enn det regulatoriske kravet). Scoringsmodellen er validert på bankens portefølje og valideringen viser at modellen predikerer mislighold de kommende 12 mnd i stor grad. I tillegg beregnes økonomisk kapital for kredittrisiko knyttet til konsentrasjon innenfor bransjer, størrelse og geografiske områder og konjunktursvingninger.

Markedsrisiko:

Markedsrisiko beregnes ikke i forbindelse med minimumskravet til ansvarlig kapital.

Andre forhold:

Ved beregning av økonomisk kapital vurderes kapitalbehovet knyttet til forretningsrisiko, eierrisiko og strategisk risiko. Disse forholdene inngår ikke i beregning av minimumskrav etter Forskrift om kapitalkrav.